МОТИВИ
КЪМ ПРОЕКТА НА НАРЕДБА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ВЪЗНАГРАЖДЕНИЕ НА АДВОКАТ ПРИ ЛИПСА НА ДОГОВОР

1. Причини, които налагат издаването на предложения проект на Наредба за определяне на възнаграждение на адвокат при липса на договор:

С Решение от 25 януари 2024 г. по дело C-438/22[1] Съдът на Европейския съюз постанови, че член 101, параграф 1 от Договора за функциониране на Европейския съюз (ДФЕС), във връзка с член 4, параграф 3 от Договора за Европейския съюз трябва да се тълкува в смисъл, че ако установи, че наредба, която определя минималните размери на адвокатските възнаграждения, и на която е придаден задължителен характер с национална правна уредба, противоречи на посочения член 101, параграф 1 ДФЕС, националният съд е длъжен да откаже да приложи тази национална правна уредба по отношение на страната, осъдена да заплати съдебните разноски за адвокатско възнаграждение, включително когато тази страна не е подписала никакъв договор за адвокатски услуги и адвокатско възнаграждение. Националният съд е длъжен да откаже да приложи тази национална правна уредба, включително когато предвидените в тази наредба минимални размери отразяват реалните пазарни цени на адвокатските услуги.

Липсата на яснота относно задължителния характер на Наредба № 1 от 9 юли 2004 г. за възнаграждения за адвокатска работа, издадена от Висшия адвокатски съвет (с предишно наименование Наредба за минималните размери на адвокатските възнаграждения)[2], вследствие на това Решение доведе до празнота в правната уредба и до непредвидимост на присъжданите съдебни разноски за адвокатско възнаграждение. Във връзка с това беше приет Закон за изменение и допълнение на Закона за адвокатурата, обнародван в „Държавен вестник“, бр. 17 от 11 февруари 2026 г.[3] (ДВ, бр. 17 от 2026 г.) (ЗИД ЗА), с който се въвеждат законодателни промени относно условията и реда за определяне на възнаграждението на адвоката.

С новата уредба се предвижда, че размерът на възнаграждението се определя свободно в договор между адвоката или адвоката от Европейския съюз и клиента. Възнаграждението може да се уговори в абсолютна сума и/или като процент върху определен интерес с оглед на изхода на делото, с изключение на възнаграждението за защита по наказателни дела и по граждански дела с нематериален интерес.

Този размер трябва да бъде справедлив, обоснован и да съответства на достойнството на адвокатската професия. Критерият „достойнство на адвокатската професия“ цели да изключи възможността при определяне на адвокатско възнаграждение в случаите на спор за разноски, правоприлагащите органи да използват като аналог величини за професии, абсолютно несъпоставими като обществена значимост в сравнение с адвокатската професия.

Когато между адвоката или адвоката от Европейския съюз и клиента не е уговорено възнаграждение, разпоредбата на чл. 36, ал. 3 от Закона за адвокатурата (ЗА) предвижда, че по

[1] Решение от 25 януари 2024 г. по дело C-438/221 Съдът на Европейския съюз – https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:62022CJ0438.

[2] Наредба № 1 от 9 юли 2004 г. за възнаграждения за адвокатска работа, издадена от Висшия адвокатски съвет (обн., ДВ, бр. 64 от 2004 г., посл. изм. и доп., бр. 14 от 2025 г.).

[3] Закон за изменение и допълнение на Закона за адвокатурата – https://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp?idMat=241067.

искане на съда или на адвоката адвокатският съвет на адвокатската колегия, в която членува адвокатът, с мотивирано решение определя възнаграждението при спазване на следните критерии:

1. фактическата и правна сложност на случая[4];

2. засегнатия интерес;

3. условията, при които е възложена и предоставена правната защита и съдействието, включително времето за извършването и спешността на извършването им;

4. квалификацията, опита и специализацията на адвоката.

При определяне на възнаграждението няма да има задължителен минимален размер по подобие на уредбата в други европейски законодателства.

Критериите за определяне на адвокатските възнаграждения ще се прилагат от адвокатските съвети и от съда при липса на договор между адвоката и клиента, без да са обвързващи за адвоката и клиента при договаряне на възнаграждение.

Съгласно чл. 36, ал. 4 ЗИД ЗА (ДВ, бр. 17 от 2026 г.) министърът на правосъдието и Висшият адвокатски съвет съвместно издават Наредба за правилата и начинът за прилагане на критериите при определяне на възнаграждение при липса на договор.

2. Предлагана правна уредба в проекта на Наредба за определяне на възнаграждение на адвокат при липса на договор:

Структурата на проекта на Наредба за определяне на възнаграждение на адвокат при липса на договор (проекта на Наредба/Наредбата) е обособена в четири подразделения – три глави, съответно: „Общи положения“, „Базови стойности при определяне на възнаграждението за процесуално представителство“ и „Базови стойности при определяне на възнаграждението за правно съдействие и защита без процесуално представителство“, и заключителна разпоредба.

В глава първа „Общи положения“ се регламентира приложното поле на Наредбата, която в съответствие със законовата делегация урежда правилата и начина за прилагане на критериите по чл. 36, ал. 3 ЗА, съгласно които се определя размерът на възнаграждението на адвоката или адвоката от Европейския съюз за правно съдействие и защита, когато между адвоката и клиента не е уговорено възнаграждение.

Изрично е посочено, че в новата уредба не се установяват задължителни минимални размери на възнагражденията, а предвидените стойности имат значение на базови ориентири при конкретни хипотези, в които поради липсата на договор между адвоката и клиента размерът на възнаграждението за извършената от адвоката работа следва да се определи от адвокатския съвет (чл. 36, ал. 3 ЗА) или от съда – в случаите на присъждане на адвокатско възнаграждение за предоставена правна помощ по чл. 38, ал. 2 ЗА и при произнасяне от съда по възражение за прекомерност на разноските за заплатено адвокатско възнаграждение по чл. 78, ал. 5 ГПК, чл. 161, ал. 2 ДОПК и чл. 63д, ал. 2 ЗАНН. За пръв път е предвидено изрично, че в определените по реда на наредбата възнаграждения се включват и нормативно признатите разходи на адвокатите

[4] Съгласно чл. 78, ал. 1 ГПК загубилата делото страна дължи като част от разноските заплатеното възнаграждение за един адвокат, а съгласно ал. 5 заплатеното възнаграждение на адвоката може да бъде намалено от съда по мотивирано възражение на страната, която го дължи като част от разноските за производството, когато възнаграждението е прекомерно съобразно действителната правна и фактическа сложност на делото. При преценката за прекомерност на адвокатското възнаграждение съобразно действителната правна и фактическа сложност съдът съответно ще прилага и правилата на тази наредба.
Същите критерии и правила ще се прилагат и при възражението за прекомерност на адвоката в административни, административнонаказателни и данъчни дела. За целта се въведоха съответни изменения в Данъчно-осигурителния процесуален кодекс, Административнопроцесуалния кодекс и Закона за административните нарушения и наказания.

(чл. 5, ал. 1), без разходите за пътуване и престой извън населеното място, в което е кантората на адвоката и без дължимия данък добавена стойност (чл. 5, ал. 2 и 3).

Изяснено е съдържанието на всеки един от предвидените в закона критерии: фактическа и правна сложност на случая (чл. 12), засегнат интерес (чл. 11 и 13), условията, при които е възложено и предоставено правното съдействие и защита (чл. 14) и квалификацията, опита и специализацията на адвоката (чл. 15), като възприетите правни разрешения са базирани на формираната вече съдебна практика при възраженията за прекомерност на адвокатските възнаграждения, както и на опита на други държави от Европейския съюз при уредба на критериите за определяне на адвокатско възнаграждение при липса на договор, най-вече уредбата в Италия[5], която е най-близка до българската правна традиция и опит.

В наредбата е направено ясно, макар и условно, разграничение на етапите на съдебните производства: проучване на спора, въвеждащ етап, доказателствен етап и решаващ етап, така че да е възможно определяне на адвокатско възнаграждение за отделен етап от съдебното производство пред една инстанция. Изрично е отчетено особеното значение за правното съдействие и защита на клиента на подготвителната фаза, която предшества съдебните производства, отнема време, средства и усилия на адвоката, но остава неотчетена при определяне на възнагражденията на адвоката за процесуално представителство при определяне и разпределяне на отговорността за съдебни разноски.

Уредени са четири групи обстоятелства от значение при преценката на фактическата и правна сложност на случая при адвокатска работа, която не е свързана с процесуално представителство (чл. 12, ал. 1), както и при адвокатска работа, свързана с процесуално представителство (чл. 12, ал. 3). При определяне на адвокатско възнаграждение за процесуално представителство е предвиден коефициент за сложност според вида и предмета на делото. В приложението към чл. 12, ал. 2 от Наредбата са уредени коефициенти за сложност според вида на делото в три раздела: граждански и търговски дела (раздел I), наказателни дела (раздел II) и административни дела (раздел III), които следват систематиката и тежестта, с която се отчитат същите видове дела в Правилата за оценка на натовареността на съдиите, приети от Висшия съдебен съвет.

В глава втора „Базови стойности при определяне на възнаграждението за процесуално представителство“ са посочени базовите стойности при определяне на възнаграждението по граждански, административни, наказателни, административнонаказателни дела и в специално уредените със закон производства, обособени в три раздела.

Предвидените базови стойности отчитат характера на защитаваното от адвоката право и спецификата на всяко производство за защитата му, респ. наличието или липсата на материален интерес, както и инстанционността на съдебното производство.

Уредбата следва досегашното разграничение на процесуалната работа, осъществявана от адвоката, като отчита вида и предмета на делото, както и спецификите на процесуалната работа по дела със засегнат интерес и по дела, при които засегнатият интерес, разбиран като икономическа стойност на субективното право, което се защитава от адвокат, не може да бъде определен. Предвидено е, че когато не може да бъде определена икономическата стойност на засегнатия интерес, същият се приема за не по-нисък от 1000 евро и не по-висок от 50 000 евро (чл. 13, ал. 3), като е възприет нормативният подход на италианската уредба.[6]

---

[5] Наредба № 55 от 10.03.2014 г. (с последни изменения от 2022 г.) за определяне на параметрите за изчисляване на възнагражденията за адвокатската професия, приета от Министъра на правосъдието в Италия – достъпна на интернет адрес: DECREE no. 55 of 10 March 2014 - Normattiva.

[6] В Наредба № 55 от 10.03.2014 г. (с последни изменения от 2022 г.) за определяне на параметрите за изчисляване на възнагражденията за адвокатската професия, приета от министъра на правосъдието в Италия – достъпна на интернет адрес: DECREE no. 55 of 10 March 2014 - Normattiva, изрично е предвидено, че за целите на определяне

В глава трета „Базови стойности при определяне на възнаграждението за правно съдействие и защита без процесуално представителство“ се съдържат три раздела, в които са определени базовите стойности при определяне на възнаграждение за съвет, справка, изготвяне на книжа и договори; за вписване на обстоятелства в търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел и Централния регистър на особените залози и други регистри и за текуща правна помощ.

Уредбата следва досегашното разграничение на правната работа, несвързана с процесуално представителство, и е приложима единствено от адвокатските съвети в хипотезите на определяне на възнаграждение по чл. 36, ал. 3 ЗА при липса на договор. Посочените размери са ориентировъчни не обвързват адвокатския съвет, който във всички случаи при определяне на възнаграждение за извънпроцесуална адвокатска работа следва да съобрази всички критерии по наредбата.

За определяне на възнаграждение за почасова работа (чл. 40 от Наредбата) е възприет италианския модел, възнаграждението да не е фиксирано, е да е в определен диапазон „от – до“, така че да може да се съобрази спецификата на всеки случай.

При определяне на базовите стойности на възнагражденията са съобразени утвърдените практики при определяне на адвокатските възнаграждения, както и промените в икономическата среда през последните години, като е отчетен коефициентът на инфлация за посочения период (възлизащ на приблизително 20%), както и ръстът на средната работна заплата за страната (в размер на 67%).

3. Цели, които се с поставят с проекта на Наредба за определяне на възнаграждение на адвокат при липса на договор:

- гарантиране на предвидимост и обективност при прилагане на критериите за определяне на адвокатските възнаграждения при липса на договор, както и на отговорността за разноски в хипотезите на чл. 38, ал. 2 ЗА и при възражение по чл. 78, ал. 5 ГПК за прекомерност на разноските за заплатено адвокатско възнаграждение съобразно действителната правна и фактическа сложност на делото;
- регламентиране на правилата и начина за прилагане на критериите по чл. 36, ал. 3 ЗА;
- осигуряване на балансиран подход, който да гарантира постигането на справедливо, обосновано и прозрачно определяне на адвокатското възнаграждение при липса на договор, което съответства на достойнството на адвокатската професия;
- преодоляване на неблагоприятните последици от Решение от 25 януари 2024 г. по дело C-438/22 на Съда на Европейския съюз;
- усъвършенстване на правната уредба на адвокатските възнаграждения, която е от първостепенно значение за осигуряване на реален достъп до правосъдие.

4. Финансови и други средства, необходими за прилагането на новата уредба:

За прилагането на новата правна уредба няма да бъдат необходими допълнителни разходи/трансфери/други плащания, които да бъдат одобрени по бюджета на Министерството на правосъдието.

5. Очаквани резултати от прилагането на проекта на Наредба за определяне на възнаграждение на адвокат при липса на договор:

- постигане на яснота и безспорност при прилагане на критериите по чл. 36, ал. 3 ЗА;

на възнаграждение делата с неопределяема стойност се считат за такива със стойност не по-ниска от 26 000 евро и не по-висока от 260 000 евро – чл. 5, ал. 6 от Наредба № 55/10.03.2014 г. на Министъра на правосъдието на Италия.

- повишаване на доверието в адвокатурата и създаване на гаранции за опазване на достойнството на адвокатската професия;
- постигане на по-пълна хармонизация с европейското законодателство и отпадане на ограничението за съда при определяне на отговорността за разноски за адвокатско възнаграждение да е обвързан от минимален размер;
- гарантиране на достъпа до правосъдие на гражданите и бизнеса чрез предоставяне на качествена правна помощ, процесуално представителство пред съда и правни услуги, както и предвидимост на отговорността за разноски за адвокатско възнаграждение, което е от значение за всяка страна в съдебното производство.

6. Анализ за съответствие с правото на Европейския съюз и други изисквания:

С проекта на Наредба не се въвеждат изисквания на европейското законодателство, поради което не се налага изготвяне на справка за съответствие с европейското право. Наредбата е изработена във връзка с Решение от 25 януари 2024 г. по дело C-438/22 на Съда на Европейския съюз.

Проектът не съдържа разпоредби, свързани с въвеждане на регулаторни режими.

На основание чл. 26, ал. 3 и 4 от Закона за нормативните актове проектът на Наредба е публикуван на интернет страницата на Министерството на правосъдието, на интернет страницата на Висшия адвокатски съвет и на Портала за обществени консултации, като на заинтересованите лица се предостави 30-дневен срок за предложения и становища по проекта.